

Nr 438.

Av herr **Welin**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna.

Med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 260 angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter får jag fästa riksdagens uppmärksamhet på de kompetensvillkor, som uppställts beträffande ämneslärarinnetjänsterna vid statens samskolor.

Den s. k. lärarlönenämnden diskuterar i sitt huvudbetänkande (sid. 148) spørsmålet, huruvida icke de vid statssamskolorna befintliga ämneslärarinnetjänsterna borde, i samband med det av nämnden föreslagna medgivandet för kvinna att söka och innehava adjunkts- och lektorsbefattning, avskaffas och ersättas med kvinnliga adjunkturen. Nämnden konstaterar, att man vid 1904 års läroverksreform, av hänsyn till osannolikheten av att eljest kunna erhålla tillräckligt antal kompetenta sökande till ämneslärarinnetjänsterna, nödgats nöja sig med den teoretiska kompetensfordran, att sökanden fullständigt genomgått högre lärarinneseminarium. Emellertid anser nämnden, att om kvinnor i enlighet med nämndens förslag medgivas rätt att innehava adjunktsbefattningar vid *alla* slag av statsläroverk, det icke skulle komma att återstå ett tillräckligt antal akademisk bildade kvinnor för att jämväl besätta de nuvarande, med lägre lön förenade, lärarinnetjänsterna vid statens samskolor. Nämnden föreslår därför ingen ändring ifråga om dessa sistnämnda tjänster.

Varken av löne regleringskommittén, som avgivit utlåtande över nämndens betänkande, eller av Kungl. Maj:t i föreliggande proposition beröres denna fråga. Av båda förutsättes stillatigande, att 1904 års organisation rörande ämneslärarinnetjänsterna skall bestå.

Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet uttalar sig (sid. 75—76 i förenämnda proposition) kategoriskt och uttryckligt *för* en fri och öppen konkurrens och *mot* att vissa platser skulle reserveras för personer tillhörande endera könet. Det synes då icke stå i överensstämmelse härmed, att de ovannämnda ämneslärarinnetjänsterna även i framtiden skulle reserveras icke blott för det ena könet, utan t. o. m. inom detta för personer med lägre kompetens. (Nämnden förutsätter ju mycket riktigt, att de adjunkt-kompetenta kvinnorna icke skulle söka dessa tjänster.) Öppnas alltså samtliga statsläroverk för kvinnliga arbetskrafter, fordrar konsekvensen och rättvisan mot de nuvarande manliga extra lärarna, att samtliga ämneslärarbefattningar, alltså även de ovannämnda ämneslärarinnetjänsterna, vid dessa samma läroverk, skola kunna sökas och innehavas av lärare av båda könen, så mycket mer som läroverken just nu skulle ha de allra bästa möjligheter att vid en »fri och öppen konkurrens» förvärva högt meriterade manliga lärarkrafter.

Några sifferuppgifter torde belysa detta. Antalet ämneslärarinnetjänster vid statssamskolorna är för närvarande 56, av vilka dock 2 (i Södertälje) skola indragas. Hela antalet kvinnor, *befordrade och obefordrade*, med akademisk examen och provår uppgår till omkring 90, medan ensamt antalet *obefordrade* provårsmeriterade manliga lärare utgör c:a 360.

På grund av det ovan anförda borde alltså ämneslärarinnetjänsterna vid statens samskolor förändras till adjunkturen, vilka kunna sökas och innehavas av lärare av båda könen.

Statsnyttan, d. v. s. i detta fall läroverkens intresse, ansågs år 1904 kräva, att kvinnliga elever, som då bereddes tillträde till vissa statens läroverk — de ovannämnda samskolorna — finge stå jämväl under kvinnliga lärares fostran, och detta intresse ansågs så vitalt, att man nöjde sig med en lägre kompetens för dessa lärarinnetjänster, ja t. o. m. dispenserade folkskollärarinnor för att få dem besatta. Vinner kvinnan i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag behörighet att söka adjunktstjänster vid samtliga statsläroverk, komma dessa lärarinnetjänster med största säkerhet att även framdeles bliva besatta med mindre kvalificerade krafter, då den med de sistnämnda tjänsterna förbundna mindre lönen ej kan locka de kvinnor, som förvärvat adjunkt-kompetens, i betraktande av de uppoffringar av tid,

arbete och kapital, som härför erfordrats. Då däremot de nu befintliga *adjunkturena* vid dessa samskolor av naturliga skäl i första hand komme att locka kvinnliga sökande, skulle konsekvensen t. o. m. kunna bliva den, att samtliga lärarbefattningar vid dessa samskolor komme att besättas med *kvinnor*, trots att flertalet lärjungar där äro gossar. Detta torde väl ur statsnyttans synpunkt ej kunna anses vara önskvärt. Förändras däremot lärarinneplatserna till adjunktstjänster, öppna för båda könen, kunde även den möjligheten tänkas, att samtliga lärarbefattningar vid samskolorna komme att besättas med *manliga* lärare.

Då alltså enligt förut anförda skäl konsekvensen och rättvisan fordrar, att ämneslärarinnetjänsterna vid samskolorna förändras till adjunkture, varigenom högre kvalificerad kraft kommer att erhållas, men det tillika anses erforderligt, att vissa befattningar vid samma skolor innehavas av kvinnor, synes en lösning av frågan vara, att de nuvarande ämneslärarinnetjänsterna förändras till kvinnliga adjunkture, dock under den förutsättning, att kvinnan ej medgives rätt att söka och innehava ämneslärare-tjänster vid andra statens läroverk och manliga folkskoleseminarier.

Några skäl, som tala för denna förändring torde ytterligare böra framhållas.

»Den fria och öppna konkurrensen» kunde måhända anses ej böra inskränkas genom tvånget för kvinnor att uteslutande vara hänvisade till samskolorna. Likväl torde den part, som komme att inhösta de ingalunda obetydligaste vinsterna av ovannämnda ändring, vara de akademiskt bildade kvinnorna själva. Det kan ju ingalunda anses vara en nackdel för kvinnorna att bliva hänvisade till den skoltyp, för vilken de dock oomtvistligt äro bäst ägnade och vilken ger dem ett tillräckligt omfångsrikt verksamhetsfält. En farhåga, som framförts just från kvinnohåll, är, att kvinnorna, som i regel ej haft tillfälle att genom tjänstgöring vid statsläroverken meritera sig, skulle komma att ligga under i konkurrensen och alltså ej få nämnvärd nytta av de av Kungl. Maj:t föreslagna rättigheterna att söka ämneslärarbefattningar vid samtliga statsläroverk och folkskoleseminarier. Denna farhåga bortfaller helt naturligt genom den föreslagna förändringen.

Samtidigt skulle statsmakterna genom här avsedda förändring finna en utväg att tillgodose en jämförelsevis liten medborgargrups — de akademiskt bildade kvinnornas — rättmätiga krav utan att behöva tillbaksätta en annan, desto större, alltid styvmoderligt behandlad medborgargrupp, nämligen extralärarna, vilka vid alla föregående organisationsändringar och löneregleringar på ett eller annat sätt fått sitta emellan.

Det har vidare ej från något håll kunnat göras gällande, att kvinnans tillträde till de allmänna läroverken skulle vara ett *behov* för dessa läroverk. Någon utredning om kvinnans *lämplighet* som lärare för manlig ungdom är ej heller verkställd.

För de högre flickläroverken är vidare konkurrensen med statsskolorna ej lycklig, då från högre lärarinneseminarium utexaminerade lärarinnor hellre söka ämneslärarinnetjänster vid samskolorna än platser vid de högre flickläroverken, vilka nu måste till en del anlita lärarkrafter med otillräcklig kompetens, t. ex. folkskollärarexamen, samtidigt med att folkskolorna lida brist på lärare. En förskjutning i sådan riktning, att envar skulle bekläda en plats, för vilken hennes utbildning är lämpad, skulle ej kränka någons rätt och vore i undervisningens intresse önskvärd.

Slutligen bör framhållas, att den merkostnad, som förändringen av de nuvarande lärarinnetjänsterna till kvinnliga adjunkturen skulle försorsaka staten, till en del kompenseras av att den med lärarinnetjänsterna förenade undervisningsskyldigheten i någon mån understiger den med adjunkturen förenade.

Med stöd av det anförda får jag hemställa,

att Riksdagen ville, med avslag på vad Kungl. Maj:t föreslår i fråga om tillträde för kvinnor till ämneslärarbefattningar vid de allmänna läroverken och manliga folkskoleseminarierna, för sin del besluta, att de vid statens samskolor (utom den i Södertälje) befintliga ämneslärarinnetjänsterna, allt eftersom de bliva lediga, indragas och ersättas med adjunktstjänster, som endast må sökas och innehavas av kvinnor.

Stockholm den 11 maj 1918.

S. Welin.
